
Gyermekek jogok védelme az ombudsmani munkában

OBDK, Gyermekjogi képviselő képzés

2014. június 26.

Dr. Lux Ágnes (AJBH), lux.agnes@ajbh.hu

A biztos, mint gyermekjogi ombudsman

- A gyermekvédelmi törvény alapján a gyermekek alkotmányos jogainak védelmét az országgyűlési biztos a maga sajátos eszközeivel segítette.
 - Ennek során feladata volt, hogy a gyermekek **alkotmányos jogait érintő** – tudomására jutott – **visszaéléseket kivizsgálja**, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen.
 - Emellett a biztos kiemelt figyelmet fordít a jogsérelmek megelőzésére, az **ún. proaktív jogvédelemre** is (2008 óta speciális, éves projektek)
-

A biztos, mint gyermekjogi ombudsman

Jelenlegi jogszabályi háttér

1. Gyvt. 11§ (2) →
 2. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. (Ajbtt.) 1§ (2) *Az alapvető jogok biztosának tevékenysége során - különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával - megkülönböztetett figyelmet fordít
a) a gyermekek jogainak védelmére.*
- a gyermekek **alkotmányos jogait érintő visszaéléseket kivizsgálja**, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez
 - **proaktív jogvédelem, jogon túli eszközök**
 - ~~Erősebb jogszabályi háttér 2012 óta!~~

Az ombudsman eljárása

18. § (1) Az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint

- a)* közigazgatási szerv,
- b)* helyi önkormányzat,
- c)* nemzetiségi önkormányzat,
- d)* kötelező tagság alapján működő köztestület,
- e)* a Magyar Honvédség,
- f)* rendvédelmi szerv,
- g)* közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv e jogkörében,
- h)* nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomozást végző szerve,
- i)* közjegyző,
- j)* törvényszéki végrehajtó,
- k)* önálló bírósági végrehajtó vagy
- l)* közszolgáltatást végző szerv

- (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket - ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát - már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az eljárás korlátai

- Az alapvető jogok biztosa **nem vizsgálhatja**

a) az Országgyűlés,

b) a köztársasági elnök,

c) az Alkotmánybíróság,

d) az Állami Számvevőszék,

e) a bíróság, valamint

*f) az ügyészség nyomozást végző szerve kivételével **az ügyészség tevékenységét.***

(4) Az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében **hivatalból eljárást folytathat**. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

(5) **Ha az ügyben jogerős közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított egy éven belül lehet beadvánnyal fordulni.**

(6) Az alapvető jogok biztosának a **vizsgálati lehetősége az 1989. október 23-át követően indult eljárásokra terjed ki.**

(7) Az alapvető jogok biztosa **nem járhat el olyan ügyben, amelyben a határozat felülvizsgálata iránt bírósági eljárás indult, vagy amelyben jogerős bírósági határozat született.**

(8) **A beadványt benyújtó személy kilétét az alapvető jogok biztosa csak akkor fedheti fel, ha ennek hiányában a vizsgálat nem lenne lefolytatható.** Ha a beadványt benyújtó személy kéri, kilétét az alapvető jogok biztosa nem fedheti fel. Az alapvető jogok biztosához fordulása miatt senkit sem érhet hátrány.

21. § (1) Az alapvető jogok biztosa vizsgálata során

a) a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban adatokat és felvilágosítást kérhet, valamint a keletkezett iratokról másolat készítését kérheti,

b) vizsgálat lefolytatására kérheti fel a vizsgált hatóság vezetőjét, felügyeleti szervének vezetőjét, vagy az annak lefolytatására a jogszabály által egyébként feljogosított szerv vezetőjét,

c) közmeghallgatáson részt vehet, valamint

d) helyszíni ellenőrzést folytathat.

(2) Az alapvető jogok biztosának az (1) bekezdés *a)* és *b)* pontjában meghatározott megkeresésének az alapvető jogok biztosa által **megállapított határidőn belül eleget kell tenni**. A határidő nem lehet rövidebb tizenöt napnál.

Intézkedések

- 31. § (1) Ha a visszásság fennáll, annak orvoslására - a vizsgált hatóság egyidejű tájékoztatása mellett - **ajánlást tehet a vizsgált hatóság felügyeleti szervének**. A **felügyeleti szerv** az ajánlás tekintetében kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az ajánlás kézhezvételétől **számított harminc napon belül értesíti az alapvető jogok biztosát**.
- 32. § (1) Ha a visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörben meg tudja szüntetni, az alapvető jogok biztos a kezdeményezheti a vizsgált hatóság vezetőjénél a visszásság orvoslását.
- 33. § (1) Az alapvető jogok biztos a feltárt alapvető joggal összefüggő visszásság orvoslása érdekében a **legfőbb ügyész útján kezdeményezheti az ügyész fellépését**.
- 34. § Az alapvető jogok biztos a Alkotmánybíróságról szóló törvényben meghatározottak szerint az **Alkotmánybírósághoz fordulhat**.
- 34/A. § (1) Ha az alapvető jogok biztos a vizsgálata során észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot **önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, kezdeményezheti a Kúriánál az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát**.
- **35. § (1)** Ha **bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját észleli, büntetőeljárást kezdeményez az** annak megindítására jogosult szervnél.
- 36. § Ha a személyes adatok védelméhez, illetve a közérdekű vagy a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való joggal összefüggő visszásságot észlel, **bejelentéssel fordul a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz**.
- 37. § Ha a visszásság **valamely jogszabály** vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz felesleges, **nem egyértelmű** vagy **nem megfelelő** rendelkezésre, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, a visszásság **jövőbeni elkerülése érdekében javasolhatja a jogalkotásra vagy a közjogi szervezetszabályozó eszköz kiadására jogosult szervnél jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását**, illetve a jogszabály előkészítőjénél jogszabály előkészítését.
- 38. § (1) Ha a vizsgált hatóság az intézkedés megtételét elmulasztja, vagy a biztos a megtett intézkedéssel nem ért egyet, az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszti, kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki.

Proaktív jogvédelem

- **Hagyományos ombudsmani munka & Proaktív tevékenység**

→ **Alapja: Alapjogi (Alaptörvény + ENSZ Gyermekjogi Egyezmény) tézissor**

* jogismeret, jogtudatosítás (2008)

* erőszak elleni védelemhez való jog (2009)

* család, családpótló intézmények (2010)

* egészséghez való jog (2011)

* gyermekközpontú

igazságszolgáltatás (2012)

* egészséges környezet (2013)

- **Tematikus műhelybeszélgetések**

- **Kapcsolatépítés**

hazai+nemzetközi

(UNICEF MB, Kék Vonal, NGySz + ENOC, Európa Tanács, EU, Eurochild)

- Szakmai publikációk

- **Éves Projektfüzetek**

Jogon túli eszközök

- A (kvázi) **gyermekjogi szakombudsman profil** felépítése és megismertetése a nyilvánossággal
- **Emberi méltóság rajzpályázat (2008)**
- **Telekom Gyereksziget részvétel (2008 óta)**

GYERMEKJOGI HONLAP

www.gyermekjogok.ajbh.hu

- 2008 nyara óta több mint 600 kérdés, panasz érkezett (tipikus témák: zsebpénz, tanár viselkedése, magánlevél, Internettartalmak, ellátáshoz való hozzáférés, bántalmazás)

- 2011 Facebook oldal
www.facebook.com/Gyermekjogok

Jogesetek I.

Gyermekbántalmazás a Cseppkő utcai Gyermekotthonban (AJB 316/2011)

Az eljárás megindulása

- A médiában megjelent sajtóhírek (pl. TV2 – Mokka: <http://tv2.hu/mokka/video/pedofilia-a-gyermekotthonban> ; „Halálos baleset után pedofília gyanúja a gyermekotthonban”) alapján, az Obtv. szerint a biztos hivatalból vizsgálatot indított.
 - 2011. január 20-án munkatársai előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartottak, ahol az intézmény igazgatója – más hivatalos elfoglaltsága miatt – személyesen nem volt jelen, ezért később, 2011. január 24-én ezt megismételték.
 - Az ombudsman az otthonvezető személyes meghallgatását követően, Budapest Főpolgármesteri Hivatal Gyermek-és Ifjúságvédelmi Osztálya által lefolytatott általános szakmai vizsgálat megállapításait is megismerte, továbbá megkereste a gyámi-gondozói tanácsadót, a gyermekjogi képviselőt, valamint Budapest rendőrfőkapitányát is.
-

A megállapított tényállás

- A gyógypedagógus nevelőtanár **2010. december 15-én telefonon jelezte a családgondozónak**, valamint az otthonvezetőnek, hogy „fontos dologról” szeretne velük beszélni.
- A telefonhívást követően, az esetet észlelő gyógypedagógus nevelőtanár, az otthonvezető és a szakmai egység pszichológusa részvételével **megbeszélést tartottak**, amelyen a gyógypedagógus nevelőtanár elmondta az általa észlelteknél alapján megalapozódó „gyanúját”, amelyet megerősített a pszichológus is.
- **Másnap jelzésüket mindketten írásba foglalták. A gyám, 2010. december 16-án a két jelzés alapján bejelentést tett a budapesti II. kerületi Rendőrkapitányságon.**
- **Az otthonvezető ezután értesítette az intézmény igazgatóját is,**
- **aki 2010. december 17-én megbeszélést tartott az otthonvezető, az érintett nevelő, a gyám, a gyógypedagógus nevelőtanár, a pszichológus és a családgondozó részvételével. Ekkor az intézmény igazgatója tájékoztatta a megjelenteket, hogy az ügyben fegyelmi eljárást indít, azonban a gyám rendőrségi feljelentéséből indult eljárás lezárásáig a fegyelmi eljárás lefolytatását, továbbá az érintett nevelőtanár munkaviszonyát felfüggeszti.**

-
- A két érintett gyermek ekkori gyámja, nem az az otthonvezető, ahol az eset történetkor a gyermekek napi szintű gondozása történt, hanem a korábbi gondozási hely vezetője. (A gyerekek (és a nevelő) szervezetenként már a gyermekek gondozását ellátó III. számú szakmai egységhez tartoznak, míg a gyám még mindig az I. számú szakmai egység vezetője.)
 - A **gyermekfelügyelők és a nevelők szakmai-pszichikai alkalmasságának megállapítására** és annak rendszeres időközönkénti felülvizsgálatára vonatkozó ombudsmani kérdésre kapott válasz szerint, a kiválasztás több fordulóban, a szakmai egység pszichológusának közreműködésével történik. **Külön pszichikai alkalmassági vizsgálat intézményi szinten nincs**, az alkalmasság előfeltétele (a munkáltató által kért szempontok alapján végzett) általános orvosi vizsgálat.
 - A konkrét eset kapcsán a gyám csupán arról tájékoztatta a biztost, hogy a hozzá érkezett két jelzés nem „konkrét esetre”, csak a folyamatra vonatkozott, és az ebből következő általános vélelmek váltak ismertté 2010. december 16-án.
-

- *Arra a kérdésre, hogy mióta volt lehetősége a nevelőnek a kifogásolt magatartás kifejtésére és volt-e korábban hasonló esemény, a következő tájékoztatást kaptuk: az érintett nevelő **2009. október 1-jén** került át az I. szakmai egységből (a 2009. évi szakmai ellenőrzés nyomán készült intézkedési terv megvalósításának részeként) a III. szakmai egység egyik csoportjába csoportvezető nevelőnek, a két gyermekkel együtt.*
- *A nevelők gyermekotthonban való éjszakai tartózkodásának feltételeire és annak adminisztrációjára vonatkozó kérdésünkre, amelyhez tartozóan 2009-től kezdődően bekértük a vonatkozó iratok (napló) másolatát, azt a tájékoztatást kaptuk, hogy abban az esetben tartózkodhat nevelő éjszaka a gyermekotthonban, ha éjszakai szolgálatot lát el (20.00 és 08.00 óra között). A vonatkozó naplók másolatát többszöri kérés ellenére sem bocsátotta rendelkezésre az intézmény. (Arra a kérdésünkre, miszerint mi indokolta és hányszor fordult elő, hogy az ügyben érintett nevelő a III. számú szakmai egységben töltse az éjszakát, sem szóban, sem írásban nem kaptunk érdemi választ.)*
- 2009. október 1-jén, a gyermekek átkerülésekor gyámjuk az intézmény akkori vezetője volt. Az I. számú szakmai egység neveltjeinek gyámváltási ~~folyamatának kezdete az intézmény működésének törvényi átalakítása során a~~ másik két szakmai egységhez képest egy évvel később kezdődött meg, 2009 augusztusában. A vizsgálat befejezésekor a gyámváltás nem történt meg.

-
- A részemre megküldött **rendőrségi jegyzőkönyvekben** foglaltak utalnak arra is, hogy a fiatalabbik kislány megjegyzést tett a nevelő nemi szervére, továbbá ellentmondásosan ugyan, de beszámolnak a közös fürdés megtörténtéről is.
 - A Gyermekotthon egyik munkatársa azt is tapasztalta, hogy egyik éjjel – amikor engedéllyel bent maradt neki segíteni a nevelő, az a fiatalabb kislány ágyában töltötte az éjszakát. Ezeket jelezték a csoportpszichológusnak is, aki szintén észlelt problémát a kislány és a nevelő kapcsolatában. Ezt követően tették meg jelzésüket az intézményvezetés felé.
 - Közös fürdést a kislány érintőlegesen említette az egyik munkatársnak is, aki ennek részleteibe azért nem kérdezett bele, mert „nem érezte magát felkészültnek a probléma megfelelő kezelésére”.
 - A csoportpszichológus elsősorban a pszichés és tanulási problémákkal egyébként is küzdő testvérpár idősebb tagjával foglalkozott, mert az érintett nevelő már a legelején úgy nyilatkozott, hogy a fiatalabb kislánnyal nem kell foglalkozni, „vele minden rendben van”. A nevelő egyéb esetekben is elzárkózott attól, hogy bővebben beszéljen a gyermekekkel kapcsolatos kérdésekről. Egy októberi egyéni foglalkozáson a pszichológus rákérdezett a kislánynál arra, hogy milyen jóban vannak a nevelővel, amire a kislány úgy reagált, hogy „nem is annyira, mint amennyire látszik”, majd zavart lett, furcsán viselkedett, mint aki olyat mondott, amit nem lett volna szabad.
 - *A megküldött tájékoztatás szerint nem volt idő és mód azóta sem megbeszélni a gyermekkel ezt az „elszólást”. A közös alvás és fürdés körülményeiről sem beszélt senki a kislányokkal, mondván az ártalmas lenne, tekintettel arra, hogy megviselte őket a helyzet, és hogy a nevelő elment, akihez kötődtek.*
 - *A nyomozóhatóság is rákérdezett a gyámnál arra, hogy a kislányokkal valaki beszélt-e a történetekről, melyre nemleges választ kapott.*
-

-
- A **fenntartói vizsgálat** szerint, az Osztály által folytatott helyszíni vizsgálat során mindkét gyermek iratanyagát áttekintették, ezek azonban nem tartalmaztak semmi olyan jelzést, utalást, amely a gyermekek és az érintett nevelő közötti átlagostól eltérő felnőtt-gondozott viszonyra következtetnének.
 - Az ügyben meghallgatták a nevelőt, a pszichológust, a két szakmai egység vezetőjét, valamint a gyámot is. A gyermekek másik nevelője a vizsgálati anyag szerint elmondta, hogy 2010. május óta dolgozik az intézményben és hozzávetőlegesen augusztus óta tűntek fel neki olyan dolgok, amelyek nehezen voltak magyarázhatók.
 - A másik nevelő és valamennyi gyermekfelügyelő tudott arról, hogy a gyanúval érintett nevelő hazaviszi a két testvér egyikét (hol ezt, hol azt) és nem jelezték a felettesüknek.
-

-
- A Gyermekotthonban 2005 óta feladatot ellátó **gyermekjogi képviselő tájékoztatása szerint** évente három alkalommal tesz látogatást az intézményben.
 - A látogatásai során a Gyermekotthon igazgatójával, szakmai igazgató-helyettesével, a „Gyermekotthonok” vezetőivel is személyes beszélgetéseket folytatott. Alkalmoszerűen belátogatott a Gyermekotthon szakmai egységeibe, tájékozódott a „Gyermekotthonok” aktuális problémáiról, élt iratbetekintési jogával.
 - A gyermekjogi képviselő a Gyermekotthonban többször tartott fogadóórát, panasszal a gyermekek nem keresték meg, tudomása szerint a gondozottak és a szülei számára az elérhetősége a gyermekotthoni szakmai egységekben folyamatosan biztosított volt.
 - Sem szóban, sem írásban panaszbejelentést, elmarasztaló jelzést nem kapott senkitől a Gyermekotthonból. Az intézményben élő gyermekek, a szülei és a dolgozók sem keresték meg a testvérpárt érintő abúzus ügyében. A gyermekjogi képviselő az abúzusról információkkal nem rendelkezett, csak az ombudsmani megkeresésből értesült róla.
 - Az ezzel kapcsolatos 2011. február 14-én történt személyes intézményi látogatásakor az intézmény jelenlegi igazgatója az ügyel kapcsolatos tájékoztatástól szinte teljes mértékben elzárkózott, csak annyit közölt, hogy a rendőrség lezárta az ügyet és bűncselekmény nem történt.
-
- A gyermekjogi képviselőnek válasza szerint iratbetekintésre nem volt lehetősége, gyermekekkel nem találkozott.

Ombudsmani ajánlások

→ **NEFMI**: a gondozási helyváltás fogalmának egyértelmű meghatározása; bántalmazás képzés

→ **Gyermekotthon**: az érintett gyermekek szakszerű pszichológiai támogatása; a gyermekek intézményen kívüli tartózkodási rendjének (és számonkérhetőségének) meghatározása; szex.abúzá képzés; Obtv. teljesítése

→ **Fővárosi TEGYESZ**: gyámváltás szükségességét jelezze; a konkrét ügyről szakmai elemzést készítsen

Jogesetek II.

Szigetszentmiklósi gyermekbántalmazás (AJB 7903/2013)

- Az ombudsman sajtóhírekből értesült, hogy szülei hosszú évekig súlyosan bántalmazták 8-10 év közötti gyermekeiket.
 - A gyerekek 2012. januárjától gyermekvédelmi gondoskodásban nevelőszülőknél élnek, szülei ellen büntetőeljárás indult.
 - Ombudsmani megkeresés: egészségügyi szolgáltatók, pedagógusok, gyermekjóléti szolgálat, gyámhatóság
-

Megállapítások:

- A szülői elhanyagolásból fakadó veszélyeztettséget megszüntetni szociális munkával nem tudták
- A szex.abúzra utaló jeleket a velük naponta találkozó pedagógusok, az orvos, a védőnő, a gyejő nem észleltek, jelzést nem kaptak
- A gyejőban valódi segítséget nem kaptak, a szakemberek nem ismerték fel időben a kiemelés szükségességét – majd az eljárás elhúzódott
- A jelzőrendszeri tagok között a jelzéseken túlmenően később érdemi és hatékony együttműködés nem volt
- Felmerült a média felelőssége is

Intézkedések:

→**EMMI:** jelzőrendszeri tagok közötti együttműködés hatékonyságának növelése érdekében; módszertani útmutató elkészítése; szakmai protokoll az esetmegbeszélések tartásának szabályairól

→**NAIH:** az ügyben érintett gyermekek adatainak kezelésével kapcsolatos sajtótevékenység vizsgálata

- Köszönöm a figyelmet!

- www.ajbh.hu

- www.gyermekjogok.ajbh.hu

- panasz@ajbh.hu
